

KULTŪRA

MENAS ✨ LITERATŪRA ✨ MOKSLAS

Dvasinis pasidalijimas

Gyvename prieštarų amžiuje – nuo aktyvizmo metamės prie tingulio, nuo pozityvizmo – prie nevilties ir apatijos, nuo estetikos – prie bjaurasties. Tačiau ar galime teigti, kad tai – mūsų laikų ryškė? Vargu. Toks dvasinis pasidalijimas tarp vienas kitam prieštaraujančių dalykų veikiausiai yra amžinas žmogaus gyvenimo palydovas. Ir jis lydi mus nuo pačių seniausių laikų. Apie jį vargu ar įmanoma kalbėti būtuojų laiku.

Ateina laikas, kai šį pasidalijimą labai aštriai – ir skausmingai – pajunti. Ir vis sunkiau išsivaduoti iš jo – ypač iš tamsiosios, liūdnosios dalies. Iš liūdesio, nusiminimo, nevilties, apatijos. Dvasinio tingulio, kuris įkūnija nuovargį, nusivylimą, nuostabos praradimą, pasidavimą, nestabilumą, nuobodulį. Vienuoliai šią būseną įvardijo kaip vidudienio demoną – laiką, kai saulė sustoja zenite ir, regis, sustoja laikas. Viskas tarsi sustingsta. Viskas panyra į melancholiją, tokią sunkią ir slegiančią, kad nei maldos žodis, nei aimana pro lūpas nebeprasprūsta.

Ir netgi sukdamasis kokios nors bruzdžios, triukšmingos, *pozityvios* (šis žodis minimame kontekste atrodo graudžiai ir keistai) veiklos sūkurėje, visa širdimi jauti, kad tai beprasmiška ir niekam nereikalinga. Juo labiau tau pačiam.

Ir nors niekas, regis, tiksliai neatsakė į klausimą, kokia žmogaus gyvenimo prasmė, tą prasmę mes jaučiame visa savo siela ir netgi kūnu, tuo, anot šv. Pranciškaus, darbinio asiliuku. Labai paprasti dalykai tą prasmę įkūnija. Kuo paprastesni, tuo labiau mus šildo ir džiugina. Saulė, rytas, vanduo, pavasaris, šiluma, gėlės žiedas, paukščio giesmė. Sveikata, geras apetitas. Mielo žmogaus apsilankymas. Malonus nuovargis po darbo.

Dvasios tingulys, atimdamas iš mūsų paprastus gyvenimo džiaugsmus, atima ir tą, didingąjį, pagrindinį – Dievo džiaugsmą. Būseną, įkūnijančią tikrąją realybę – tą, kurios mes ilgimės, kurią laikome amžina ir teisinga, kuriai mes ir buvome sukurti. Sukurti Dievo džiaugsmui, o ne melancholijai ir nihilizmui.

Ir netgi šiame liūdname ir neteisingame pasaulyje tai kartais labai akivaizdžiai matyti. Pažvelkite, išgirskite – kaip skaidriai nušvinta pavasario rytas, kaip į aksominį vakaro dangų kyla galingų medžių viršūnės lyg katedrų bokštai, kaip juose skamba vėjo varpeliai, paukščių trelės, kaip šnekasi sferų dvasios ir žemės dievybės – sapnų, vizijų kalba, persmelkta tolimų žvaigždžių šviesos.

Renata Šerelytė

Romualdo Rakausko nuotr.

SUGRIŽIMAS

*nakties gelmė pilna susiliejamų
kažkur toli žaibuoja o greta
gamta nurimus dovanuoja rimų
ir su mumis alsuoja visata
vienu ritmu*

*staiga baikštus gyvūnas
nubaido mano mintį ir žinau
kad tuoj pajusiu kaip sunkėja kūnas
kuriam ir ligi šiolei gyvenau*

Aidas Marčėnas

MRF

MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2026 m. suteikė 21 000 Eur paramą projektui: DRAUGAS laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Dvasinis pasidalijimas • 2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Tikrasis menas ne kas kita, o bandymas išsiaiškinti svarbiausia (Grigorijus Kanovičius) • 4-as psl. Astrida Petraitytė. Repeticija kaip kultūros renginys – gal ir reiškinys? • 5-as psl. Algis Vaškevičius. Žinomos lietuvių kilmės amerikiečių menininkės Barbaros Kasten kūryba bus pristatyta Lietuvoje • 6-as psl. Kerry Shawn Keys. Eilėraščiai • 7-as psl. Laura Sintija Černiauskaitė. Džiaugsmynas. Karvutės. Esė ir apsakymas • 8-as psl. Karvutės (tęsinys)

Kitame numeryje: „Poezijos pavasario“ laureatai* Tinginės dienoraštis. Gegužė

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Tikrasis menas ne kas kita, o bandymas išsiaiškinti svarbiausia

LEONAS PELECKIS-KAKTAVIČIUS

Nemažai metų, artėjant vasarai, labiausiai laukdavau kelionės į Neringą ir susitikimo su artimiausiais kaimynais – Grigorijumi Kanovičium ir Algimantu Baltakiu. Visada atostogavome tame pačiame – pirmajame – „Urbo kalno“ korpuse.

Ne mažiau kaip Grigorijaus Kanovičiaus naujų knygų, laukdavau ir jo laiškų. Nėra abejonės: tokių šiais laikais daugiau niekas nerašo. Juos atplėšus kartais pradėdavai galvoti, jog patekai visai į kitą epochą. Į laikus, kai garbės žodis buvo didesnės vertės nei parašas ant milijoninio čekio, kai pagarba artimui (ir ne tik) visada buvo tikra, neapsimestinė.

Kada tokie laikai buvo ir ar tikrai buvo? Buvo. Jei netikite, įsiskaitykite į G. Kanovičių, kurio kūriniių herojai taip pat taiko tiesiai į kito žmogaus širdį.

Rašytoją jaudino viskas, kas dedasi mūsų plačiame pasaulyje. O labiausiai neramino neapykantos augimas ir tai, koku greičiu toji užkrečiama savybė plinta žemėje, kurioje derėtų puoselėti tik meilę, kokio grėsmė pasauliui. Turėjo G. Kanovičius ir savąjį receptą nuo tos baisenybės. Tai – žmogiškoji siela, dvasingumas. Tai – viltis, primenanti malda.

Rašytojas savo kūryboje bandė perkurti pasaulį taip, kaip jam jis rodėsi iš toli. Kartais tai nutikdavo panašiai kaip Chagall paveiksluose: apverčiamas pasaulis (ne visiškai, žinoma), užkopiama ant debesų (taip pat tik vos vos). Štai ir būtini du prozos komponentai: Žemė ir Dangus. Tai, be ko nebūna didelio ir aukšto.

Deja, nei vieno, nei kito literatūros meistro nebėra tarp gyvųjų.

„Draugo“ skaitytojų dėmesiai – du pasikalbėjimai su Grigoriju Kanovičium (1929–2023), išsaugoti magnetofono juostelėje. Regis, jie ne mažiau aktualūs, kaip ir prieš porą dešimtmečių.

I

Dešimt metų, kai išvykote iš Lietuvos. Iš trumpo susitikimo Nidoje, ypač iš ponios Olgos pasakojimo apie tai, kaip pavojinga gyventi Izraelyje, akivaizdu, kad šiuo metu esate tam tikroje kryžkelėje. Galgi išvykimo jubiliejui lemta tapti grįžimo Lietuvos metais?

Jei kalbėti atvirai – o tik taip ir reikia kalbėti, kada šnekama apie esminius dalykus, – aš neatsimenu tokio laikmečio, kada nebuvau kryžkelėje. Mano manymu, būti kryžkelėje – permanentinė būseną, būdingą kiekvienai kūrybiškai asmenybei, kiekvienam rimtesniam rašytojui, todėl, kad visada atsiras proga būti kažkuo teisėtai nepatenkintu, daugeliu atvejų nepritariu tam, kas dedasi gimtojo šalyje ir pasaulyje. Neperdėsiu pasakęs, kad ir vis didesnė žmonijos dalis taip pat atsideria kryžkelėje. Ta prasme, tarkim, Jūsų suminėti pavojai ir grąšinimai – tai ne tik Izraelio, bet ir kitų civilizuotų ir dar nespėjusių pajusti visą civilizacijos grožį šalių lemtis. Pakanka prisiminti baisiuosius rugsėjo sproginus New Yorko prekybos centre, kruvinus serijinio snaiperio pasivaikščiojimus Washingtone, pjautynes Balio rojus salos diskotekoje, daugiau kaip 800 įkaitų paėmimą Maskvos teatre, pasikėsinimą į vokiečių turistus Tunise ir taip toliau, ir panašiai. Tapti įsisiautėjusių fanatikų teroro auka galima bet kuriame žemės kampe, dėl šito visai nebūtina keisti gyvenamąją vietą ir persikelti iš Tel-Avivo kur nors į Europą ar Ameriką. Mano amžiuje, kaip sako jūreiviai, jau seniai laikas išmesti inkarą ir nebandyti jo kartas nuo karto silpstančiomis rankomis permetinėti iš vienos vietos į kitą.

Koks Izraelio valstybės ir visuomenės požiūris į rašytoją?

Laisvajame pasaulyje, kuriam, ačiū Dievui, jau daugiau kaip dešimtmetis priklauso ir laisva, nepri-

Grigorijus Kanovičius su žmona Olga

klausoma Lietuva, valdžios požiūris į rašančią broliją beveik visur panašus. Jam, tam požiūriui, iš tikrųjų pritaikoma negudri formulė: „Rašykite ką norite, bet į valstybės kasą netaikykite“. Man atrodo, Izraelyje, kaip ir visame baltame pasaulyje, pakankiam žiūrima į rašytojus tylenius negu į maištininkus. Tačiau teisybės dėlei reikia pažymėti, kad ir maištininkų čia niekas nepersekioja, po teismus neša ir į katorgą nesiuonia. Kad pademonstruoti savo visišką toleranciją, kažką iš neįtinkančių arba iš ideologiškai svetimo valdžiai partinio lagerio kartais padaro laureatu, o kai kuriuos po mirties dargi įamžina bronzoje. Atvirai šnekant, Izraelio valdžia, kuriai rūpesčių iki kaklo, ypatingo dėmesio žodžių žmonems neskiria. Jiems, deja, ne iki menų – šalį pastoviai krečia kruvini arabų fanatikų teroro aktai ir dienotvarkėje ne klausimas „Ką ir kada skaityti?“, o „Kaip išgyventi?“

Na, o visuomenės požiūris į rašytoją ir jo žodį apsprendžiamas ne viršūnių, o apačių, tai yra skaitytojų, pasižyminčių Izraelyje ypatingu margumynu ir įvairove. Knygos tauta, kaip nuo seno vadina Izraelio tautą, nežiūrint į labai sudėtingas ir sunkias gyvenimo sąlygas, „vartojo“ ir šiandien „vartoja“ ypač plataus asortimento dvasinį maistą, pradedant grynakraujais sedevrais ir elitiniais kūriniais, ir baigiant surogatinėmis kopijomis. Kiekvienas gali kažką išsirinkti pagal savo skonį. Bet čia juk nieko nuostabaus. Kaip juokauja kai kurie mūsų aštrialiežuviai, Izraelyje, kuriame gyvena per penkis milijonus žydų, rašytojų skaičius viršija skaitytojų skaičių, nes rašo kiekvienas, bet ne kiekvienas kiekvieną skaito.

Tokio fenomeno lietuvių literatūroje daugiau lyg ir nėra (o ir nebūta): romanai rašomi rusų kalba, verčiami į lietuvių kalbą, vaizduoja žydų gyvenimą, yra susieti ir su stambiomis lietuvių prozos meninėm tendencijom, ir su rusų, ir su žydų prozos ieškojimais. Ar tam atsirasti turėjo įtakos tai, kad gimėte Lietuvos žydų šeimoje, o vaikystę praleidote Rusijoje? Na, o tie spalvingi, nepakartojami Jūsų romanų herojai tikriausiai atėjo iš artimųjų aplinkos, pasakojimų, asmeninių pergyvenimų, prisiminimų ir patirčių?

Lietuvių literatūroje iš tikrųjų nėra tokio fenomeno. Aš prisimenu vieną kuriozinį atvejį, susijusį su sovietine enciklopedija. Straipsnyje, skirtame Jūsų paklusniam tarnui, buvo parašyta: „Grigorijus Kanovičius – žydų rašytojas, gyvenantis Lietuvoje ir

rašantis rusų kalba.“ Man paskambino enciklopedijos redaktorius ir paklausė: „Ar viskas teisingai?“ „Taip“, – atsakiau. „Bet, jei galima, – pridūriau, – būkit geri, dar pridėkit: „Budistinio tikėjimo“. Juokas juokais, bet mano literatūrinis likimas apspręstas ir Lietuvoje, kur gimiau, ir Rusijoje, kur praleidau sunkius karo metus, ir, žinoma, žydų žemėje, kurios niekada neišsižadėjau. Daugelio mano kūriniių autorystė, vaizdžiai kalbant, priklauso ir mano namiškiams, visų mano herojų giminystė nurašyta nuo mano šeimos, pragyvenusios Lietuvoje daugiau kaip porą amžių.

Prisimenant „Paukščius virš kapinių“ ir romane pavaizduotą pasaulį dvylikamečio paauglio akimis, norom norom Danielių Veisą sutapatini su Grigorijumi Kanovičium. Nors ir žinai, kad kūriniije dominuoja rašytojo išmonė, vis dėlto autoriaus ir herojaus gyvenimo ir likimo paralelės kai kur turbūt ir sutampa ar bent susikerta?

Apie pagrindinio herojaus ir paties autoriaus identiškumą manęs ne kartą klausė, ir aš, dideliu klausiančiųjų nusivylimui, vis turėdavau nuvilti. Nežiūrint į tai, kad būta realių prototipų. O pati realiausia, išplėsta iš tos tikrovės tirščių – mano senelė, kuri veikia trilogijoje dargi po savo mirties. Kiti veikiantys asmenys – ir Judita, ir Judl-Jurgis, ir raudonplaukis Valius visai realūs, bet išgalvoti – kas daugiau, kas mažiau.

Beje, kaip Jūsų šeimai susiklostė likimas karo metais?

Skirtingai nuo daugelio tolimų ir artimų giminių man su tėvais pavyko pirmomis karo dienomis pabėgti iš Lietuvos. Apie skausmingus bėglių „nuotykius“ aš pasakojau vienu metu Izraelyje ir Lietuvoje išėjusioje knygoje „Veidai sutemose“ ir kai kuriuose anksčiau plačiai publikuotuose apsakymuose, tokiuose kaip „Kamanų žvangėjimas saulėlydyje“, deja, neišverstuose į lietuvių kalbą (Pastarąjį apsakymą G. Kanovičiaus kūrybos gerbėjai turi galimybę perskaityti ir lietuviškai. Specialiai literatūros almanacho „Varpai“ 2004 metų numeriui jį išvertė Feliksas Vaitiekūnas – L.P.-K.). Daug nesiplėsdamas pasakysiu: tai buvo sunkių, kartais neįmanomai sunkių išbandymų periodas, bet mums buvo lengviau negu Kauno ar Vilniaus geto kaliniams.

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Trilogijos „Žvakės vėyje“ vienas gražiausių leitmotyvų – gyvenimo prasmė bei mirties paslaptis. Gilūs žydų kultūros klodai romanuose, parašytuose pastarąjį dešimtmetį. Jūsų knygų puslapiuose – ir nacionalinis charakteris, ir atskirų herojų likimai, ir istorinė tiesa, ir tragiški holokaus-to vaizdai bei žydų bendruomenės buitės. Besikeičiantys ir pasikeitę laikai turėjo įtakos rašytojo kūrybinei drąsai ir manierai, tiesa? Jei, pavyzdžiui, „Lopšinė seniui besmegeniui“ (1982) būtų rašoma šiais laikais, tikriausiai romane kiek kitaip būtų parodyti kai kurie herojai? Panašių klausimų galima būtų užduoti ir prisimenant kitus anksčiau parašytus romanus.

Nėra tokio rašytojo, kuris būtų absoliučiai patenkintas savo kūriniais ir nenorėtų kažką juose pakeisti – pagerinti, papildyti, permąstyti. Iš mano pusės būtų pernelyg drąsu tvirtinti, kad tokie gundymai niekada nelankė ir kad nieko nenorėjau savo kūrinuose perdirbti. Ir vis dėlto, negražbyliaudamas ir nenorėdamas įtikti kokiems tai partiniams ar, kas dar blogiau, konjunktūriniais nacionaliniams norams arba skoniams, tiesiai turiu pasakyti, kad kardinaliems pakeitimams aš nepasmerkčiau nė vieno savo herojaus, neigiamo ar teigiamo, žydo ar lietuvio, ruso ar lenko. Visa, ką aš rašiau, kūrėu su švaria sąžine, kiek leido mano gabumai, be jokių norų kažką išaukštinti ar pažeminti, pašlovinti ar prikalti prie gėdos stulpo. Mano herojai – ne autoriaus rporas, ne išgalvoti, ne pagal kažkieno nurodymą ar kerštingą sumanymą sukonstruoti žmonės, – jie perkelti į mano knygas iš gyvenimo, tokio, koks buvo ir koks yra, patinka tai kažkam ar ne. Mano principas buvo ir liko toks pat – nieko savo kūrinuose nepagražinti, nieko pagal nacionalinį ar kitokį požiūmį neišaukštinti, nė vieno neapdovanoti nei autoriaus akivaizdžia meile, nei neapykanta.

Grigorijų Kanovičių kaip kūrėją galima tik pagirti, kad prieš porą dešimtmečių rašytame romane nueita ne tais laikais labiausiai priimtiniu keliu, o tokiu, kokį diktavo žmogiškoji siela. Tai yra, išvadotas iš kalėjimo Danielius pasirinko be kaltės kenčiančio likimą – sugrįžo į kapines, nors socialistiniam realizmui kur kas artimiau būtų buvus jį matyti naujos santvarkos kūrėjų gretose. Šiuo ir kitais atvejais renkantį panašius sprendimus turbūt nemažai reiš-kė ir gilus nacionalinio charakterio žinojimas?

Jūsų klausimą galima vertinti kaip atvirą komplimentą man, ir aš nuoširdžiai dėkoju už tokį įvertinimą. Ne man nustatinėti, kiek mano kūriniai buvo toli nuo socialistinio realizmo (atvirai kalbant, aš, kaip ir daugelis mano kolegų, neišvengiau jo žalingos įtakos, visų pirma, eilėraščiuose, pjesėse ir kinoscenarijuose), bet savo romanuose stengiausi nukrypti nuo „generalinės linijos“, nesiorientuojant į kažkokias dogmas ir nurodymus, o vaizduojant praeitį sąžiningai ir, kaip man kartais rodėsi, nebailiai. Beje, žydiška tema buvusioje Sovietų Sąjungoje buvo valdžios priskirta prie nereikalaujančios jokių įrodymų ir niekur neskatinama. Neatsitiktinai imperijinėje Maskvoje dešimtmečiais atkakliai atsisakinėjo kažką spausdinti iš to, ką siūliau. Pateik-siu pavyzdį. Iš žurnalo „Družba narodov“, lyg ir sukurto publikuoti visų tautybių autorių kūrinius, esu gavęs tokią romano „Kvailių ašaros ir maldos“ recenziją, pasirašytą vyriausiojo redaktoriaus Sergejaus Baruzdino: „Apgailėstaujame, bet Jūsų roma-

nas negali būti atspausdintas, nes žydiškos literatūros planą jau esame įvykdę“.

Deja, žmogus žmogui nelygu, kokios jis tautybės bebūtų. Ne vienas Jūsikiškas herojus tai patvirtina. Kad ir perkrikštas Judlas-Jurgis. Na, o kaip panašius Jūsų kūrinių herojus yra vertinę žydų tautybės skaitytojai? Ar visada buvote supras-tas?

Turbūt nelabai gerai girtis tuo, kas kažkada vadinosi internacionaliniais jausmais. Ne jų iškreipta, o pirmaprade reikšmė, palikta mums Šventajame Rašte, kuria-me aiškiai ir visiems amžiams pasakyta, kad nėra „nei krikščionio, nei judėjo“. Iš tiesų yra žmogus, jei jis žmogus, ir nežmogus. Niekada mano kūrinių herojų pasiekimai ar trūkumai nebuvo susiję su priklausymu kokiai nors nacijai, didelei ar mažai, valdančiajai ar ne. Su tuo, matyt, susiję ir man labai malonūs skaitytojų atsiliepimai. Didžioji skaitytojų dalis – žydų ir nežydų, – atrodo, nekaltino mane neobjektyvumu, kai kurių herojų netikrumu. Vis dėlto tarp skaitytojų, rašytojų ir leidėjų būta ir išimčių. Tarkim, buvo laikas, kai žydai, jungęsi apie komunistinės imperijos sostinėje leistą žurnalą „Sovetiš Geimland“, kaltino mane pasirodžius romanui „Kvailių ašaros ir maldos“. Kaip Jums atrodo, kuo? Atisemitizmu. Ir savo laiškuose kreipėsi su prašymu į gerą žydų rašytoją-litvaką Berą Galperiną, kad jis pagal galimybes mane atvestų į protą. Negailėjo mano knygų ir žydai-cenzoriai.

Kas Jus suformavo kaip žmogų?

Mane suformavo mano tėvai. Už viską, ką turiu geriausio, esu dėkingas jiems. Jie svajojo, kad aš tapčiau siuvėju arba gydytoju ir labai prieštaravo prieš mano bandymus tapti rašytoju. Tegu rašo kiti, sakė mano tėvas. Gal jis buvo teisus.

O kokiomis aplinkybėmis ir kada pasirodė Jūsų pirmieji literatūriniai bandymai?

Mano pirmieji eilėraščiai spaudoje pasirodė 1948 metais ir – o siaube! – buvo skirti Stalinui. Ačiū Dievui, per penkerius-septynerius metus atsitokėjau ir ėmiausi to, kam esu ištikimas iki šiol – žydiškos temos. 1957 metais parašiau apysaką „Aš žiūriu į žvaigždes“. Atsimenu, kaip Aldona Liobytė, perskaičiusi ją, ne be geranoriško pasišaipymo pasakė: „Ji geresnė už jūsų eilėraščius. Jei eisite šiuo, žydišku, keliuku, manau, nepaklysite...“

Svarbius atspalvius Jūsų kūriniams teikia Biblijos parabolės. Kad galite beveik be perstojo cituoti Bibliją, pritaikydami jos eilutes kiekvienam konkrečiam atvejui, teko ir pačiam įsitikinti. Tačiau turbūt nesuklysiu teigdamas, kad toji išminties knyga sovietmečiu negulėjo ant Jūsų darbo stalo? O gal klystu? Kada ir kokiomis aplinkybėmis Biblijos prireikė ir kaip kūrėjui, ir kaip žmogui?

Biblija, žydiškai Tora, visada buvo šalia mano se-

Dar vienas pirmojo korpuso poilsiautojų susitikimas „Urbo kalne“ (iš dešinės): Algimantas Baltakis, Grigorijus Kanovičius ir Leonas Peleckis-Kaktavičius

nelės. Kartkartėm į ją žvilgterdavo ir senelis-batsiuvy. Abu jie kartais skaitydavo man iš jos kokias nors ištraukas – dažniausiai apie karalių Davidą, nu-galėjusį Goliafą, ir apie Samsoną, kuriam Dalila nu-kirpo plaukus.

Ant mano stalo Biblija atsirado gerokai vėliau – pirmą kartą viešbutyje „Londonas ir Niujorkas“ 1968 metais Paryžiuje, kur buvau nuvykęs į kino festivalį. Sovietiniais metais ji tapo prieinama tik Gorbačioviui pradėjus „perestroiką“. Biblijos parabolės atsirado mano knygose spontaniškai, galbūt jos tapo vaikystėje skaitytų ištraukų ir vėlesnių mano gausios, linkusios į išmintį, giminės pasakojimų-pokalbių atgarsiu. Mano požiūriu, Biblija buvo ir liko įkvėpimo šaltiniu kiekvienam nors kiek rimtesniam rašytojui. Man atrodo, viskas iš ten – ir siužetai, ir konfliktai, ir prasmės. Visko ten daug ir visiems prieinama.

Jūsų, kaip kūrėjo, likimui tam tikra prasme įtakos turėjo tautybė. Tačiau, kiek suprantu, visais laikais buvote tolerantiškas ir lietuviui, ir rusui, ir kitų tautybių žmonėms. Šitokiomis savybėmis pasižymėjo ir Jūsų artimiausi žmonės?

Man pačiam kažkaip nepatogu kalbėti apie save šiuo požiūriu. Bet aš manau, kad tolerantiškumą tėvynainiams – lietuviams, lenkams, rusams, beje, iki karo gyvenusiems netoli mano gimtosios Jonavos Skaruliuose ir kituose sentikių kaimuose, aš paveldėjau su motinos pienu ir išsaugojau visam gyvenimui. Tokiu pat pakantumu kitiems, kuo jie būtų, pasižymi ir mano žmona, ir vaikai, ir mano iš-siblaškę po visą pasaulį anūakai.

Kaip vertinate Lietuvos literatūros enciklopedijoje skelbiamas eilutes, skirtas tam tikrai Jūsų kūrybos daliai: „Juose socializmo ideologijos dvasia gvildenami praeities ir dabarties reiškiniai, šaipomasi iš „buržuazinės Lietuvos““?

Beviltiška ginčytis su autoriumi, kuris savo straipsnyje apie mane parašė tai, ko iš jo, matyt, ir laukė. Nenoriu atbuline data veltis į ginčą, kaip nenoriu ir teisintis. Visi mano kūriniai išspausdinti, ir skaitytojai gali patys apie juos susidaryti savo nuomonę ir nuspręsti ar persunkti mano romanai ir apsakos socialistine ideologija, ar šaipiausi, tyčiojais iš Lietuvos praeities, ar ne. Jei aš iš tikrųjų kažkada nusikaltau, dėl ko giliai ir nuoširdžiai ap-gailėstauju, tai mano nuodėmės buvo padarytos kūrybinio kelio pradžioje. Nei poema, nei pjesė apie Feliksą Dzeržinskį, parašyta drauge su žurnalistu O. Chanejevu, garbės man, žinoma, nedaro. Neatnešė man džiaugsmo ir filmas „Marš, marš, tra-ta-ta“, kurio scenarijų parašiau bendradarbiaudamas su šviesios atminties Raimondu Vabalu ir Ilja Rud-Gercovskiu. Nors, mano požiūriu, jame satyros strėlės buvo nukreiptos ne prieš nepriklausomą Lietuvą, o į kai kuriuos prieškarinės tikrovės reiš-kinius. Argi Petras Cvirka savo romane „Frank Kruk“, Teofilis Tilvytis knygoje „Kelionė aplink st-lą“, Juozas Grušas „Karjeristuose“ išjuokė pačią Lie-tuvą?

Ką vadinate savo literatūriniais mokytojais?

Literatūrinių mokytojų aš neturėjau. Buvo daug rašytojų, iš kurių ėmiau pavyzdį ir kurių nepakartojamo meistriškumo aš, ne nuodėmė prisipažinti, pavydėjau. Mano tiesioginiais mokytojais vienu ar kitu požiūriu buvo – kaip keistai nepasirodytų – mano mama ir ... Chagall.

Tęsinys kitame numeryje

Atsiveikinimo vakarienė „Urbo kalno“ kavinukėje (iš dešinės): Grigorijus Kanovičius, Olga Kanovičienė, Algimantas Baltakis, Sigitas Baltakienė, Silvija Peleckienė, Leonas Peleckis-Kaktavičius. Nuotraukos iš autoriaus asmeninio archyvo

„Refleksijų“ finalui – lietuviškai dainai vadovas R. Muleika stoji greta dainininkų.

A. Petraitytės nuotraukos

Repeticija kaip kultūros renginys – gal ir reiškinys?

ASTRIDA PETRAITYTĖ

Čiurlionio namai Vilniuje – memorialinis kultūros centras; jie įkurti bute, kur 1907–1908 m. kambarį nuomojosi didysis mūsų Menininkas; autentiško interjero, suprantama, čia nelikę, bandoma jį šiek tiek „inscenizuoti“. Nėra čia ir originalių Čiurlionio paveikslų, tik kopijos. Bet kaip kultūros centras ši institucija puikiai vykdo Čiurlionio populiarinimo misiją – priimami užsukantys turistai, rengiami koncertai, eksponuojamos laikinos parodos ir pan. Čiurlionio namų, vadovaujama pianisto Roko Zubovo – Čiurlionio provaikio – veikla neapsiriboja nei šio „buto“ sienomis, nei paties Čiurlionio vardu.

Nelieka užmiršta ir Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, dėmesys šiai asmenybei, jos veiklai (ne tik puoselėjant Čiurlionio paveldą ir atminimą) ypač aktualus šiemet, pažymint rašytojos, visuomenės veikėjos 140-ąsias gimimo metines. O jau 2017 m. įvyko pirmasis Sofijos festivalis – atokiau nuo didmiesčių, Kuliuose, Plungės rajone (festivalio rengėjas – Kuliuose registruota VŠĮ „Domus alba“, glaudžiai bendradarbiaujanti su Čiurlionio namais).

Festivalio rengėjai primena Kulių reikšmę S. Čiurlionienės gyvenime: „Sofijos Kymantaitės (M. K. Čiurlionio žmonos [tuomet Sofija buvo vaikas – A. P.] šeimai 1893 m. teko persikelti gyventi į Kulius pas motinos brolių kleboną Vincentą Jarulaitį. Klebonas mergaitės tėčiui pasiūlė ūkininkauti klebonijos ūkyje, mama padėjo šeiminkauti klebonijoje, o mažąją Sofiją leido privačiai mokytis bendrą lavinimosi dalykų ir muzikos. 1898 m. Kuliuose Sofija susipažino su kunigu Juozu Tumu-Vaižgantu, kuris tapo jos pirmuoju lietuvių kalbos mokytoju.

1904 m. baigusi Palangos gimnaziją ji išvažiavo į Krokuvą studijuoti mediciną. Sofija Kulius yra aprašiusi savo kūrinyje „Šventmarė.“ / <https://www.sofijosfestivalis.lt/kuliai>

Ir štai prieš šiemetį Sofijos festivalį mes, vilniečiai, sulaukėme netikėto kvietimo – į Rolando Muleikos vadovaujamo (vokalinio) ansamblio „Antiphona“ bei Duo Zubovas (pianistų Sonatos Deveikytės-Zubovienės ir Roko Zubovo) repeticiją gegužės 14 d.: būtent Čiurlionio namuose bus viešai repetuojamas kompozitorės Nijolės Sinkevičiūtės kūrinys pagal Oskaro Milašiaus tekstus „Refleksijos“.

Kvietimų į koncerto, spektaklio, baleto ir pan. viešas repeticijas vis išgirstame. Šįkart mums buvo su rengtas tiesiog „išankstinis“ koncertėlis, pasirodymo nė kart vadovui nesustabdant, nepertraukiant pastabomis. Prieš „viešą repeticiją“ buvo pasirepetuota uždarai – tai patyrėme lūkuriuodami, kol būsime įleisti į salę. Turėjome progos (darkart) užsukti į „Čiurlionio kambarį“ (su inscenizuotu interjeru) bei pažiūrėti neseniai atidarytą Džiugo Palukaičio parodą „Sofija Čiurlionienė (Kymantaitė)“. Vertingas gyvenimas“.

Į Sofijos Čiurlionienės nuotraukas visad įstabu išsižiūrėti – kiekvienas jos portretas byloja individua-

R. Zubovas pristato ansamblio „Antiphona“ vadovą R. Muleiką.

lų likimą, tarsi apgaubtą laikmečio, istorijos auros. O šios parodos autoriaus „pagražinimai“ – nuotraukų papuošimai gėlytėmis padvelkia kiču, bet tebūnie tai asmeninis parodos autoriaus, M. K. Čiurlionio proanūkio, nusilenkimas Giminės Moteriai (Palukaičio jau Amžinybėn iškeliausi mama Dalia

Ona Palukaitienė – architekto Vladimiro Zubovo ir literatės Danutės Čiurlionytės-Zubovienės dukra).

Kai buvome pakviesti į salę, pirmiausia mums įžanginį žodį tarė šių Namų šeimininkas Rokas Zubovas. Jis priminė 2024-ųjų rudenį Prancūzijoje vykusį *Lietuvos sezoną*, pasirenkimą jam. Tuomet muzikinėje programoje sumanyta remtis abiejų šalių didžiais kompozitoriais – Mikalojumi Konstantinu Čiurlioniu ir Claude Debussy, o svarstant apie galimą jungtį stabtelta ties prancūziškai kūriniu lietuviu Oskaru Milašiumi. Kompozitorė Nijolė Sinkevičiūtė pakviesta šią idėją įkūnyti – jos kūrinys „Refleksijos“ pagal Oskaro Milašiaus tekstus chorui ir fortepijonui keturioms rankoms pirmiausia atliktas Prancūzijoje (jau yra skambėjęs ir Vilniuje). Jis atkreipė dėmesį, kad kūrinį užbaigs lietuviška daina, tarsi kompozitorės *post scriptum*.

Zubovas brėžtelėjo ir ansamblio „Antiphona“ vadovo dirigento Rolando Muleikos Prancūzijos nuvedusį kelią: jaunystės bičiulis dar tolaimais 1989 metais išvyko mokytis Tulūzos konservatorijoje, ten ir liko, ryšių su Lietuva nenutraukė (Muleikai pasisakant, galėjome įvertinti, kad tie jau greit keturi dešimtmečiai kitos kalbos apsuptyje niekaip nepaženklino jo lietuviškos tarties). Muleika, trumpai pristatydamas ansamblį, minėjo: šie jauni dainininkai – jo prieš tris dešimtmečius suburto ansamblio trečioji karta, dauguma yra baigę Tulūzos konservatoriją; ansamblis atlieka ir senąją, ir šiuolaikinę muziką. O Zubovas įvertino: Muleika – mūsų kultūros ambasadorius Prancūzijoje (neoficialus, bet dėl to ne mažiau reikšmingas vaidmuo).

Ansamblis kūrinį atliko prancūziškai, t.y. tekstų originalo kalba. Mes gavome programėles, kuriose nurodyta, jog poetiniai tekstai – iš Oskaro Milašiaus ciklo „Pradmenys“; pateiktas ir jų vertimas į lietuvių kalbą (nenurodant vertėjo – kaip neretai nutinka, paliudijant nepakankamą pagarbą šiems kultūros misionieriams, be kurių būtume nesupažinę su daugeliu literatūrinių tekstų). Pristatyti septyni *pradai*: Uola, Naktis, Vėjas, Tyla, Saulė, Jūra, Žemė. Prieš kiekvieną (dainuojamą) posmą – poros ar kelių eilučių Epigrafas, jį viena/s ar kita/s solistas/-ė padeklamuodavo. Ansambliui dirigavęs Muleika, kūrinio finalui – lietuviškai dainai, stoji greta dainininkų.

Jaunų merginų ir vaikinų ansamblis išties pademonstravo esą profesionalai. Fortepijoninis Zubovų duetas įsiterpė ir atitarė, regis, atidžiai išsiklausydamas į dainininkų balsus, išsižiūrėdamas į dirigento mostus.

Nors ne tiek daug buvo susirinkę klausytojų, bet negailėjome aplodismentų, ir sulaukėme bisui lietuvių liaudies dainos „Bėkit, bareliai“.

Regis, jau kitą dieną atlikėjų koncertuota Sofijos festivalyje Plungėje, po to, „peržengiant sieną“, ir Klaipėdoje.

Palukaičio parodos, skirtos Sofija Kymantaitėi-Čiurlionienei, eksponatai

Žinomos lietuvių kilmės amerikiečių menininkės Barbaros Kasten kūryba bus pristatyta Lietuvoje

ALGIS VAŠKEVIČIUS

Lenkijos sostinėje Varšuvoje, „Zachęta“ galerijoje iki birželio 7-osios veikia garsios amerikiečių menininkės Barbaros Kasten kūrybos paroda, pavadinta „Postabstrakcija“. Tai yra pirmoji tokia išsami Amerikos menininkės kūrybos paroda Rytų Europos šalyse ir tuo pačiu jos sugrįžimas į tą vietą, kuri prieš daugelį metų kūrėjai padėjo suformuoti jos meninę kalbą. Barbaros Kasten darbų – fotografija, skulptūra ir instaliacija galerijos laiptinėje dar papildo šią apžvalginę parodą.

Idomu tai, kad šiemet savo 90-metį mininti menininkė, gimusi Čikagoje, turi lietuviškas šaknis. Jos tėvų pavardė buvo Kastanavičiai, o jos seneliai iš Lietuvos į Jungtines Amerikos Valstijas emigravo pačioje XX amžiaus pradžioje. Po to, kai ši paroda bus baigta eksponuoti Varšuvoje, ji atkeliaus į Kauną, ir tai bus pirmas kartas, kai su šios menininkės darbais bus galimybė susipažinti Lietuvoje.

Paroda Lenkijos sostinėje priimama svarbų etapą menininkės biografijoje, susijusį su šia šalimi. Praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pradžioje Kasten kaip Fulbright programos stipendininkė dirbo su garsia Lenkijos skulptore Magdalena Abakanowicz tuometėje Lenkijos valstybinėje dailės akademijoje (dabar tai Menų universitetas) Poznanės mieste. Susižavėjusi Lenkijos tekstilės meno mokykla, ji čia sukūrė originalių kūrinių, kurie vėliau buvo pristatyti Varšuvoje personalinėje parodoje Skulptūros galerijoje.

Nors tai buvo jos paskutiniai skulptūros darbai, patirtis dirbant Lenkijoje pasirodė esanti labai svarbi ir sustiprino požiūrį, kuris iki šiol apibrėžia menininkės kūrybą: paveikslas yra kaip santykis tarp objekto, erdvės ir šviesos. Naujoji menininkės ekspozicija „Zachęta“ galerijoje parodo, kaip ši idėja vystėsi nuo ankstyvųjų eksperimentų septintajame dešimtmetyje iki šiuolaikinių darbų.

Sugrįžusi į JAV, menininkė pradėjo eksperimentuoti su fotografija – nuo fotogramų ir cianotipijos iki polaroidinių nuotraukų. Meno kritikai pastebi, kad B. Kasten nefotografuoja jau egzistuojančios tikrovės, o jos darbų tema nėra nei studijinis, nei architektūrinis objektas, bet santykis tarp tokių elementų kaip šviesa, dažnai prisotinta spalvos, kuri lūžta ir keičia erdvę. Studijoje ir atvirose erdvėse ši menininkė kuria savo kompozicijas iš veidrodžių, plieno strypų, tinklų, spalvinių filtrų ir paprastų geometrinių figūrų. Naudodama šviesą ir atspindžius ji konstruoja vaizdus be jokių skaitmeninių elementų.

Šie lietuvių kilmės amerikiečių menininkės Barbaros Kasten darbai iš Varšuvos vasarą atkeliaus į Kauną.

Parodos pristatyme Varšuvoje teigiama, kad jos pavadinimas „Postabstrakcija“ reiškia dialogą, kurį B. Kasten veda su avangardo, konstruktyvizmo bei modernistinės ir postmodernistinės architektūros istorija. Menininkė nepakartoja abstrakcijos kalbos, o ją perrašo, išbando ir konfrontuoja su buvusiu patirtimi. Ją ir toliau domina, kaip geometrinių formos ir šviesos konstrukcijos veikia šiandien konkrečiose erdvėse bei santykiyje su aplinka ir publika.

Paroda „Zachęta“ galerijoje, kuri nuo pat pirmųjų eksponavimo dienų sulaukė didelio Varšuvos meno mylėtojų ir turistų neturi chronologinės struktūros. Lankytojui joje siūloma judėti tarp temų: skulptūra kaip išėjimo taškas, fotografija kaip eksperimentų laukas, architektūra kaip šviesos scena ir erdvė kaip pati savaime medija. Eks-

pozicijoje sukaupti kūriniai atskleidžia Barbarą Kasten, nuosekliai tyrinėjančią šviesą, spalvą, struktūrą ir santykius tarp vaizdo elementų. „Postabstrakcija“ yra šešių dešimtmečių menininkės darbo apžvalga ir kvietimas sąmoningai žiūrėti bei patirti erdvę, kur šviesa tampa kūrybine medžiaga, o žiūrovas – kompozicijos dalimi.

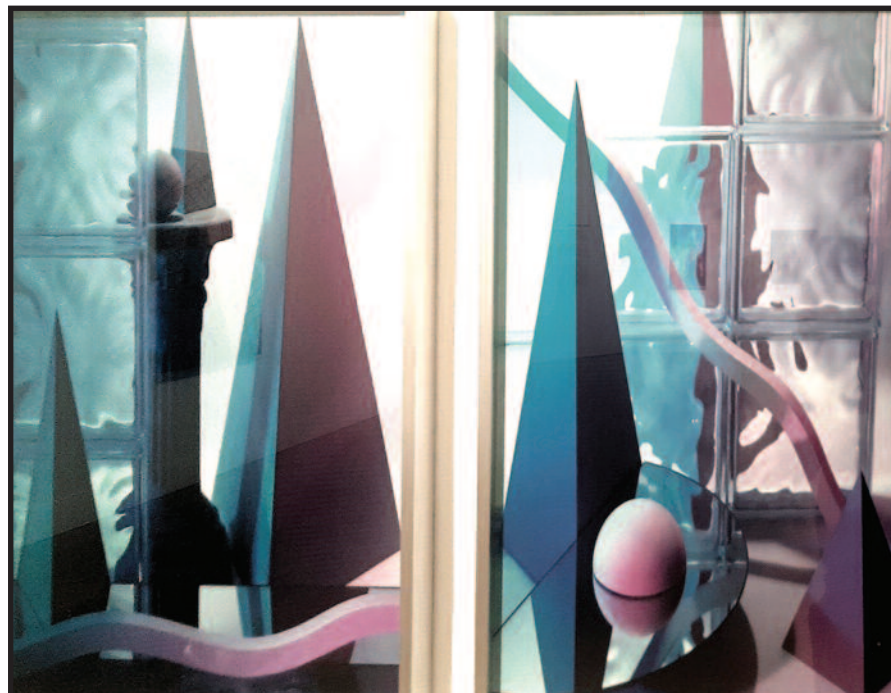
Barbara Kasten gimė 1936 metais Čikagoje. Ji studijavo tapybą Arizonos universitete ir audinių skulptūrinių formų projektavimą California Menų ir Amatų koledže Oaklande. Jos darbai yra daugelio pasaulio muziejų kolekcijose, įskaitant New Yorko Šiuolaikinio meno muziejų (MoMA) ir Whitney Amerikos meno muziejų, Londono Tate Modern ir Paryžiaus nacionaliniame modernaus meno

muziejuje Pompidou centre.

Po šios parodos atidarymo Varšuvoje menininkė trumpam buvo užsukusi ir į Lietuvą, apžiūrėjo erdves Kaune, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, kur jau nuo liepos mėnesio bus galima išvysti šiuos jos darbus.

„Mano puikūs lietuviški genai“, – sakė Barbara Kasten Kaune. „Mano seneliai iš abiejų pusių į Jungtines Valstijas iš Lietuvos atvyko amžių sandūroje. Tėvai, kaip ir aš, gimė Čikagoje. Su mama lankėmės Lietuvoje 1995 metais, ieškojome jos giminių. Tai buvo nuostabi kelionė. Tais metais Vilniuje surengiau parodą, o, pakviesta Amerikos ambasados, fotografavau Lietuvos kaimų bažnyčias. Mane labai domino kaimo architektūra, o ne dangoraižiai“, – pasakoja menininkė.

Nukelta į 8 psl.

KERRY SHAWN KEYS

Metlaikiai Šunkaimy

Kerry Shawn Keys – amerikiečių poetas, prozininkas, dramaturgas ir vertėjas, nuo 1998 m. gyvenantis Vilniuje. Jis gimė 1946 m. Pensilvanijoje, studijavo anglų literatūrą Pensilvanijos ir Indianos universitetuose, dirbo Brazilijoje, Indijoje, o vėliau kaip Fulbrighto dėstytojas dėstė kūrybinį rašymą ir vertimo teoriją Vilniaus universitete.

Jo poezija jungia Apalačų regiono, miesto Amerikos, Indijos, Brazilijos ir Lietuvos patirtis. Keys kūryboje daug kelionių, metafizikos, džiazo ritmikų, taoizmo, folkloro, erotikos ir surrealistinių vaizdinių. Kritikai dažnai pabrėžia jo „vagrant-pastoral“ stilistiką – klajoklišką, daugiakalbę ir kultūriškai mišrią poeziją.

Jo poezijoje juntama Walt Whitman, Pablo Neruda, Ezra Pound ir bitnikų tradicijos įtaka, tačiau kartu ji labai savita – pilna netikėtų asociacijų, grotesko ir muzikalumo.

Šie eilėraščiai bus publikuojami didelės apimties rinktinėje „Metlaikiai Šunkaimy“. Knyga, skirta poeto 80-mečiui, pasirodys šių metų spalį *PDR* (Poetiniame Druskininkų rudenyje).

Julius Keleras

Poetas Kerry Shawn Keys

Ateis laikas...

Ateis laikas – ir jis jau atėjo –
kai tamsa pakils nuo mūsų rankų
ir kelios žvaigždės pakils Rytuose –
darnūs nakties kvėpavimo skiemenys

Nakties akys panyra į manąsias, kol mėnulis
atneša šaltą, bet švelnią šviesą,
kad apgaubtų mus tiulio antklode, kol blaškomės
mūsų guolyje iš pušų spyglių ir samanų

Kur aš esu – lakštingalos trelėje ir skambesy
apynių ir laukinių obelių brūzgynuos,
lėlio tremolo, atsimušančiame
nuo seniai nukirstos visžalės eglės

Mes verčiamės kartu, apsikabindami krentančias
šviesos žvaigždes, įsirėžiančias į pagaugais einančią odą –
ledinį spindesį, kai mūsų sielos užgesta,
o širdys tirpsta, susipynusios ir įkaitusios

Ir visgi, kaip pernelyg gerai aš klausausi,
kol pro mėnulį slenkantis debesies šešėlis
slenka ir per mus, link ilgesingos dainos
kitų paklydusių meilužių, pasiklydusių šiame miške.

Ilgalaikė ramybė

Kaip vaikas mokomas klausyt
motinos ir pasikloti lovą,
aš tvarkingai ištiesiu vaškuotą staltiesę
trobelėje ant virtuvės stalo,

susipakuoju savo guolį,
taip pat impregnuotą sėmenų aliejumi,
išeinu pro duris,
patraukiu link kalvų,

tikėdamasis ten rasti ilgalaikę ramybę,
kažką panašaus
į tuos rytus, kai jau nebestebimas
motinos

atsargiai užlenkdavau kiekvieną kampą,
žinodamas, kad tai – meilės jai išraiška.

Jos šulinys

Iš šulinio traukdamas
kibirą po kibiro
ir pagaliau gerdamas
savo motinos pieną –

ji paslėpė savo krūtis,
bijodama mano lūpų.

Šalta būdavo kaip ledas,

kai kalba pasisukdavo apie kūną.

Neiškasčiau jai šulinio.

Jis visada čia, ten –

kaip ji, kaip tai, ko ilgimės.

Vieną kibirą atidedu

palaistyt svarainių tankmei,

kuri, kiek besirūpintumėm,
lieka bevaisė.

Rožių medis

Lenai K., ką tik sugrįžusiai

Nelyg vitražas temstančiam dangui
žvilga rožių medis

Netrukus pasirodys kelios žvaigždės

ir tuoj išgaruos
už šios tūkstančio aureolių miglos

Eisiu ten šiųnakt.
Debesys prasiskyrė lygi Raudonoji jūra

Poledinė žūklė

Įsižiemojus eketė lede
vis mažėja, mažėja.

Ežeras vis baltėja, baltėja
žuvis mano mintyse vis didėja, didėja.

Jau nebeįmanoma įtilpt
į eketę su drabužiais.

Arba žuviai iškilt į paviršių
pačiai savęs neišdarinėjus.

Turėčiau įsmukti ten
apnuogintas iki kaulų.

Valas, manau, turi nusileist
iki pačios pabaigos dugno.

Nuo ten mums viskas ir prasideda –
būsim mes sugauti arba sugausim Leviataną.

Kodėl tiek ilgai užtruks,
žodžiams ištarti šią dainą:

mano sušalus širdis ir pirštai,
besisukančio kabliuko alkis

niekam kitam, tik šviežiam masalui,
ar baimei to, kas tyko pasaloje?

Sulopytas grožis

Pasakiškas geltonų plytų kelias
tolsta į praeities lizdą,
nors ilgalaikė mano atmintis
gana puikiai jį saugo.

O trumpalaikėje – smėlingas
šio kelio priemolis Šunkaimy,
išmargintas auksiniais lapais,

kurie žėrėdami sukasi švelniame vėjyje,

krisdami nuo svyrukočio beržo ir klevo.
Einu tuo keliu dabar,
pieštuku greitai rašydamas liaupses.
Yra vietų, kur gyvenimas yra gražus.

Puiki diena

Ši diena – puiki.
Kelias link sutemų belapis,
dangus taip pat, ir tyla.

Visi medžiai žali,
dar kiek delsia, dvejoja, o tada ima linguot.

Kažkas miega.
Kažkas pabudo.
Abu jie irias
pirmyn ir atgal
į tą patį bedugnį veidrodį
vésaus mėlyno vandens,
dalindamies ranka ir irklu.

Ten šmėkščioja melsvažiaunio saulešerio
ietys
tai šen, tai ten, nuo kur į kur
nupoliruotoj mėlynojo aky
mėlyno vandens veidrodis.

Vėjelis virpa
mėlyno paukščio
gerklėj
migloje,
balansuodamas
virš vandens.

Fėja ką tik pavogė naminę slyvą
nuo slyvmedžio sode.
Atleiskite jai, tokia ji buvo skani.

Netrukus išblizgintas saulės
krūmas
tirtėdamas užmigs
paraudusiam saulėlydyje
virš mėlyno masyvo
vésaus mėlyno vandens.

Tėvas neša mane ant pečių
laiptais aukštyn nežinia kur
bet Dangaus ten aukštai nėra.
Jis čia – ant jo pečių.

Pro lango panoramą,
už žolės ir vandens verandos,
kitoje pusėje
pačių mėlyniausių vasarų,
Naktis tingiai susirenka
savo auksinį laimikį –
šių puikią dieną.

Iš anglų k. vertė Julius Keleras

Antano Sutkaus nuotr.

LAURA SINTIJA ČERNIAUSKAITĖ

Džiaugsmynas

Mūsų penkiametis žmogus šlyt atsinešė iš sapno žodį: džiaugsmynas. Ištarė dar nepra-merkęs akių, švytėdamas tokia jam įprasta laime, kuria skubi nuo jo užsikrėsti ir per dieną nepamesti, tikėdamas, kad visa kita – tik smulkmenos, blankūs dienos rūpestėlių punktyrai; mokaisi nueiti juos taip, lyg gyventum pasaulyje „jame negyven- damas“.

Už lango – minus dvidešimt, balta kaip opera- cinėje, kiekvienas medžio kaulelis rūpestingai ap- tvartystas sniego marliuku, atidarau langą, į kam- barį įgriūva šalčio debesis – įkvepiu – gelia – tikra žiemos dezinfekcija. Šiandien ta proga neisim į dar- bą, neisim į darželį – eisim dezinfekuotis. Džiaugs- mynas!..

Kadaise vienas vienuolis labai paprastai apibū- dino ekstazę kaip išėjimą iš savęs. Žiemos grožis iš- veda mane iš savęs per kelias akimirkas. Išsilieju ir pasklindu iki miškingų Belmonto kalvų, nejudama, kur užsibaigiu aš ir kur prasideda jos. Esminė roki- ruotė: tai, kas yra už mano pačios ribų, dabar man yra tikriau už mane pačią. Manyje kažkas silpnai prie- šinasi, nespėdamas taip greitai išsiplėsti, mėgstu šį maudulį, tai saugios mano skurdo ribos, jos neleidžia sprogti arba išeiti iš proto. Žmogus vis tik tobulai su- galvotas, saugiai ir apdairiai. Jam nebaisios jokios ekstazės, jis niekada nepamiršta, kur grįžti, visi jo pirštai, aciu Dievui, lenkti į save, ir visi jo keliai į Romą veda per jį patį. Džiaugsmynas!..

Mažylis smagiai rėkdamas čiuožia nuo kalno, įsi- vaizduodamas esąs lenktynininkas, jis reikalauja, kad atsiliėpčiau į jo įsivaizduojamas pergales. Šaukia:

– Valio, aš gavau medalį!

– Valio! – atsakau.

Sugražindama dėmesį prie vaiko sugrįžtu ir pati į save. Pailsėjusi, išerdvinta, dezinfekuota.

Pentadienis, sausio trylikta (stalo kalendorius sako, kad pilnatis). O mūsų namas kažkodėl neiškė- lė trispalvės. Ir aplinkui, nors darbo diena, griuvinėja per daug atsipalaidavę tautiečiai, net kraujas tykšta ant balto balto sniego. Paploju lenktynininkui ir trep- sėdama apsisuku apie savo ašį. Tokiame šaltyje, kad nepavirstumei ledo boba, turi nuolat judėti. Ogi matau: ant slidaus keliuko klūpo keturpėscia mote- rėlė, nagais gremžia sutryptą sniegą, mėgindama at- sistoti, bet nepavyksta. Prišoku. Sunkiai, bet keliamės. Jos rankos išpurtusios nuo šalčio ir baisingai nubrozdytos, kraujas kapsi ant sniego.

– Kur jūsų pirštinės? – klausiu beveik supyku- si.

Ji žiūri į mane stikli- nēm akim, nes yra aiš- kiai, ir, atrodo, toli išėju- si iš savęs.

– Kur jūs gyvenat? – dabar klausia ji, matyt, norėdama tik pasakyti, kad manęs nepažįsta.

Parodau jai kryptį.

Ji žiūri į mane, steng- damasi ką nors pamaty- ti, susigaudyti, kas čia vyksta. Mėgina šypsotis, bet jos šypsena išėjusi kartu su ja, toli.

– Ką jums duoti? – pagaliau prataria, šiaip ne taip išversdama kiše- nes. Iš jų iškrenta piršti- nės. Jų man nereikia, tu- riu savo. Vis tik mote- rys yra nuostabios bū- tybės – taip užprogra- muotos „duoti“, kad tik pajudink. Sakau jai:

– Užsidėkite kapišo- ną.

– Su kapišonu negra- žu.

– Na ir kas, aš irgi va, su kapišonu.

Šitaip ir išsiskiriam, ji nulinguoja, su kapišo- nu ant galvos, pasilaiky- dama už kamienų ir kampų, aš, irgi su kapi- šonu ant galvos, grįžtu prie savo čiuožinėjancio žmogaus.

– Mama, kur tu bu- vai? – šaukia jis nuo kal- nelio.

– Už medžio!

– Aš gavau dar vieną medalį!

– Valio!

Pro šalį pėdina dar vienas atsipalaidavęs, iš pir- mo žvilgsnio panašus į žmogų, bet iki žmogaus jam šio to lyg trūksta. Šitas – agresyvus, niekam nieko duoti nesiruošia, tik – pasiimti. Jau iš tolo baubia, visiems pranešdamas apie savo artėjimą, bet aš per savo pūkų prikimštą kapišoną (palaimintos žąsys ir tasai, kuris išrado pūkinę striuke!) prastai girdžiu. Žmogysta, nors ūbauja, visai stengdamasi atkreipti į save dėmesį, bet mus aplenkdamą prityla. Vaikas kaip tik ropščiasi į kalną visas garuodamas iš sma- gumo, jis mato tik tai, ką dabar įsivaizduoja. O ūbautojas, aplenkęs mus saugiu atstumu, atsistoja žė- mčiau prie autobuso stotelės, atsiseiga kelnes (lauke – minus septyniolika!) ir tyčia šlapinasi į mus atsi- gręžęs, demonstruodamas: nusičiurkšt man ant jūsų!.. Ačiu Dievui, šį kartą gaunu trumpą brangią sekundę, ir galiu pasirinkti – supykti arba nusijuokti. Paprastai tokios išretintos sekundės man labai pri- trūksta, o tada jau reaguojasi, žinote, kaip reagu- jasi... Bet šiandien – stebuklinga malonių diena, sau- sio trylikta pentadienis pilnatis, didvyrių ir durnių metas. Nusigrėžiu nuo to pusiau žmogaus ir jo čiurkšlės, staiga taip aiškiai, nepiktai suvokusi: *tai ne jis, tai jo demonas*. Ir dar, taip švelniai: *Nemaitink jo demono, vaikel!*

Ačiu Tau, Viešpatie, už tai, kad duodi man lašą Šventos Tylos, kurioje išgirstu Tavo balsą! Kurioje bent sekunde ima ir išryškėja, kas yra kas pasaulyje! Man ir vėl saugu, o ir mano lenktynininkui saugu po mažos mamytės sparneliu, tokiu trapiu kaip laum- žirgio odelė; žmogus ir jo demonas traukiasi, taip ir nepasiekę mūsų per nematomą Dievo malonės stik- lą.

Džiaugsmynas, ir tiek!..

Paskui trise važiuosime pasivaikščioti, kur dau- giau medžių. Nupaveiksluosiu žmogų ir jo Tėvą, su- sikibusius už rankų, ateinančius žiemos ke- liu. *Šitą padarysim ant popieriaus*. Nes jau dabar ma- tau, kaip po daugybės metų mūsų mažas žmogus žiū- ri į šią nuotrauką kaip į didelį turtą, žiūri į save sve- timą, neatpažįstamai mažą, nerasdamas nieko ben- dra tarp savęs ir to berniuko nuotraukoje. Ir atidžiai, užgniauzęs kvapą, žiūri į savo Tėvą, iš nebylaus jo at- vaizdo mėgindamas išvogti, koks jis buvo. Mėgin- damas susivokti, kas jis pats yra.

Paskui bus tos keistos, lyg po storiausiu sniegu paslėptos Šv. Mišios, kuriose kelius prasirausia tik

visiški mažutėliai, ir kunigas, sunkiai dėliojantis žodžius lietuviškai, kalbos barjero atskirtas nuo savo avelių, bet per Mišias visą laiką norėsis rau- doti balsu: nes atrodys, kad jas aukoja paklusnus, be savo Tėvo nieko daugiau nepažįstantis vaikas, ku- ris labai stengiasi lėtai ir aiškiai tarti Jo Žodį jam svetima kalba. Ir be šito aukojimo daugiau ničnie- ko pasaulyje neturi...

O kitą dieną mūsų mažasis nubudęs pa- reikš: *Dievo dvasia yra prakąstas obuolys*.

Aš taip ir žinojau!..

Karvutės

Sakau Elmei: eik į mišką ir išsirėk. Bet kur tu eisi, kai jis taip toli. Ji sėda ant dviračio ir iš- važiuoja.

Miesto dviratis netinka kaimo keliukams, tir- ta kaip neurastenikas, tranko tarpkojį. Po kiekvieno tokio važiavimo – mėlynės. Bet Elmei nieko; ne mė- lynės yra skaudžiausia.

Iki miško toli, labai toli. Net trys kilometrai. Ir tai būtų visai nedaug, jeigu tie kilometrai nebūtų gryni atsiminimai.

Pavyzdžiui, Abaravičių sodyba. Sukritusi kaip senas lepšis, kiek laiko jau negyvenama. Anos pir- čiūtės ten giliai, pamiškėje, net rąstai išnešioti. O Elmės atminty ji tebestovi. Kiekvienąsyk ją junta. Kodėl?.. Ar tik dėl to vienintelio žiemos vakaro, kai jai mažutei pirtyje pasidarė bloga, ir mama šūkte- lėjo tėčiui pro aprasojusį langelį, kad pasiimtų vai- ką, išneštų į gryną orą?.. Ji tik atsimena, kaip guli tėčiui ant rankų visa apmuturiuota skaromis. Šal- ta, tėtis su verstais kailiniais ir kepure, iš jo burnos virsta garas, bet Elmė jo nemato. Jai prieš akis tam- sus žiemos dangus, pilnas mažyčių plyšelių; taip aš- triai spindinčių, kad net skaudu žiūrėti. Viena au- simi girdi, kaip moterys už sienos periasi ir spie- gia, kvatojasi iš smagumo. Į kitą ausį tėtis tyliai, ra- miai, tarytum užkalbėdamas jos silpnumą, pasakoja apie Grįžulo Ratus, panašius į samtį. Ar matai, kad danguje kabo samtis ir samtelis?.. Jai silpna, sun- ku prasižioti ir atsakyti, sunku net pakrutinti pirštelį, tačiau labai gera taip gulėti ant tėčio ran- kų ir matyti tik juodą, gaivinantį žiemos dangų, pro kurio plyšiukus smelkiasi amžinosios dienos švie- sa.

Priešais Abaravičių sodybą plyti pieva, kurio- je ne sykį regėjo lapę ir tris lapiukus. Lapė buvo jos vaikystės fejė, svajonių bendrė, pati žavingiausia su- tikta būtybė. Vaikystėje ji norėjo būti panaši tik į lapę. Niekada – į mamą, į vyresnę seserį ar į mane. Užaugusi kažkur perskaitė, kad pusė Lietuvos lapių užsikrėtusios kaspinoočiais, išsaiškioja jų narelius tarp miško mėlynių. Tų pačių, kurias renkam ir val- gome neplautas, fui.

Truputį toliau, už alksnyno, kelias išneria tar- pumiškyje. Čia į kairę nueina takiukas link Kuku- tėnų. Nors rodyklės nėra, visi vietiniai tą žino; o sve- timiems nėra ko žinoti. Kukutėnuose bėra dvi so- dybos, ir tos jau tiktai vasarnamiai, išlikę iš nemažo trisdešimties trobų kaimo, iškelto statant elektrinę ir tiesiant elektros linijas.

Toje puslaukinėje kryžkelėje Elmei pasidaro silpna. Dar truputis, ir akyse ims temti.

Ji nulipa nuo dviračio, paremia jį ant plonos žiogo kojelės, ragus pasuka taip, kad žiūrėtų į pie- vą, o pati atsisėda tiesiai ant kelio, alksniuko še- šėlyje, lygiai pat toje vietoje, kurioje vaikystėje su draugėmis pirmą kartą užmatė jonvabalių švieses. Atsigeria vandens iš gertuvės. Dabar truputį ge- riau. Kaip paguoda dvelkteli vėsus vėjelis; sava žemė ją visada jaučia, pajunta, kaip su ja elgtis. Oras pil- nas vasaros triukšmo; visa aplinkui gyvena, čirš- kauja, šnara, caksi, klapsi, tvarko nesibaigiančius gyvybiškai svarbius reikalus. Jeigu ji dabar atsi- stotų ir imtų rėkti, niekas neatkreiptų dėmesio. Tai būtų tik dar vienas garsas tarp daugybės vasaros garsų; dar vienas gyvybiškai svarbus reikalas. Gal atsistoti (nes būtinai reik atsistoti) ir išsirėkti? Jei tik būtų jėgų... Silpnumas pamažėle nueina, tačiau ir rėkimui nuotaiikos nebėra. Riksmas joje tikrai te- betūno, tik sulindęs kažkur giliai, tarsi po dvigu- bu dugnu. Ne, reik nuvežt jį iki miško, iki akmens. Iki to akmens, prie kurio kartą jau rėkė – tiesa, vi- sai netyčia būtent prie jo; tada ji nesirinko. Bet tik ten dabar norėtų; taip jau yra sumąščiusi. Reik kel- tis ir važiuot.

Nukelta į 8 psl.

Karvutės

Atkelta iš 7 psl.

Ir kai jau beveik nori keltis, iš kairės, nuo Kukurūnų pusės, atšvytuoja kažkoks nematytas diedukas. Kas toks? Kukurūnuose visi jau numirę. Tas išlikusias dvi trobas nusipirko ir vasarnamiais pavertė ne vietiniai. Dieduko ji tikrai nepažįsta; gal tik nebeatpažįsta, bet ne tas svarbu. Ją pamatęs jis stabtelė, nužvelgia trumpu, aštriu it kabliukas žvilgsniu. Sako:

– Tai pavargai? – kaip pažįstamai.

Kol Elmė svarsto, kas jis toks, kodėl jo neatsimena ir ką čia šmaikštaus atrežus, diedukas atkiša du „Korivkos“ saldinius. „Korivka“ – tai ta pati lietuviška „Karvutė“, tik pagaminta Ukrainoje... Vaikystėje atvažiavusi į kaimą Elmė pirmiausia nubėgdavo prie bufeto patikrinti, ar ras jame „Karvutė“. Jos reikė, kad Elmė yra senelių mylima ir laukiama, nors patys jie to niekada nesakydavo. Tą sakydavo su kaupu „Karvutė“ prikrauta krištolinė saldaininė. Ir dabar ji paima saldinius labiau iš netikėtumo, nes diedukas duoda taip, kad negalima nepaimti. Jis nusijuokia, smagiai kuktelėdamas, ir nukulniuoja toliau, link kaimo. Ji žiūri jam pavymui suglumusi, tebelaiykdamą atgniauztame delne dvi lipnias „Karvutes“. Diedukas, nors senas, susitraukęs lyg koks džiovintas grybas, eina pasišokėdamas, stipriai mosuodamas dešine ranka, o kaire – gerokai santūriau; tarsi ji būtų truputį apmirusi. Joje į gužą susuktas maišelis.

Kas jis toks? Ir kodėl prakalbino ją kaip vaiką, nors jai beveik trisdešimt ir su vaiku, nors yra smulkutė ir nedidelio ūgio, jos niekaip nesupainios? Ją apima juokas; beveik laukinėje vietovėje, kurioje stirnų ar lapų sutiksi dažniau negu žmogų, štai išdygo diedukas ir niekieno neverčiamas pasielgė su ja taip, kaip per visą dešimtmetį jai nėra nutikę didžiuliame mieste. Tame mieste, pasakysiu aš jums, jį įstrigo ir prašapo, iš jo niekada man nepaskambina, o kai skambinu aš, beveik niekada neatsiliepia. Apsimeta užsiėmusi, o gal tikrai tokia būna. O gal tiesiog neturi pasakyti nieko gero. Bet aš vis tiek žinau, kad tame jos mieste žmonės stengiasi nežiūrėti vieni į kitus, lyg bijotų sutrukdyti ir būti trukdomi. Kuo arčiau atsiburia vienas kito – tarkim, sausakimšame metro – tuo labiau apsimeta, kad vieni kitų nemato. Ir kas Elmę sieja su tuo miestu, kurio jau imu neapkęsti? Jis yra žavus, klastingas plėšrūnas, geriantis jos kraują ir vis žadantis duoti mainais ką nors didingo, nepaprasto, bet iki šiol nedavęs nieko, tik tuščią viltį, galybę paviršutiniškų pažinčių ir bausių nuovargi. Tiesa, ir išsilavinimą. Išsilavinimą, su kuriuo ji nežino, ką toliau daryti. Vienintelis ją maitinantis šaltinis dabar yra ši bambagyslė. Šis keliukas, ant kurio kaip ant vasaros smilgos suverta daugybė jai gyvybę palaikančių atsiminimų, kurie tačiau ją laiko tarytum kokioje nelaisvėje. Laiko ir nepaleidžia, versdami ilgėtis šių vietų visur, kur tik ji nukeliauja ir įstringa. Net tame savo mieste dažną naktį nubunda nuo to, kad jos vaikystės namuose už tūkstančio kilometrų grindimis perbėgo peliukas!..

Ji įsideda saldinius į dviračio krepšelį ir važiuoja toliau. Kiek pažįstu Elmę, ji jų nevalgys. Pasidės ant plokščio žerinio akmens, atsivežto iš kalnų ir naudojamo kaip padėkliukas gražiems daikteliams. Kai paklausu, kas čia, gūžtels pečiais ir nusišypsos savo paslaptina introvertiška šypsena,

galinčia reikšti bet ką.

– Ar galiu vieną suvalgyti? – paklausu aš, provokuodama konfliktą, nes tik konfliktai mudviem padeda neprarasti šio efemeriško ryšio.

Ji papurtys galvą ir pridengs „Karvutes“ delnu.

– Jos pritrauks į namus skruzdėlių, – papriekaištausiu aš.

Tada ji apvoš saldinius stikliniu dubenėliu. Po juo šis praeities artefaktas gulės kaip muziejuje. Juk jauni žmonės „Karvutė“ nebevalgo.

Štai ir miškas, o pelkutė – visa išsausėjusi, senokai nelijo. Joje vaikystėje su mama uogaudamos užtiko angį – gražią, rainą, su tamsių rombų raštu per nugarą, tarytum išmegztu ant meginio, mama ant jos vos neužlipo. Gyvatė pašoko ir sušnypstė, kaišiodama dvišakį liežuvelį, tarsi juo skiemenuotų kokį gyvatišką prakeikimą. Klykdamos lėkė namo visus tuos tris ilgus kilometrus. Sugrįžusi ir nusiraminsi mama suabejojo: o gal ten vis dėlto buvo žaltys? Gal tie rombeliai mums pasivaideno? Gal ir pasivaideno. Nes Elmė tai regėjo dvi oranžines ašaras, pridžiūvusias prie gyvatės akių. O gyvatė su margu raštu tebuvo įklijuota jos mėgstamiausių žurnalo iškarpu sąsiuvinyje. Rangėsi ten kaip gyva.

Ir kur tu, žmogau, šitam miške išsireksi?.. Viskas čia kimšte prikimšta atsiminimų. Ašarai nér kur nukristi.

Staiga ji suglumsta: o kurgi akmuo? Tasai, kuris primena nedidelį suakmenėjusį dinosauro, perintį kiaušinį. Turėjo būt čia, bet nėra. Arba ji sumaišė vietas. Kaipgi dabar jį surasi?.. Ir jei nesuras, kur jai reiks rėkti?.. O išsirekti būtinai reikia, juk ryt išvažiuoja, išskrenda, išsinešdina vėl į tą savo miestą, kuriame sapnuoja ir sapnuoja šią žemę lyg kokia tremtinė, ir visą laiką jaučiasi it pasidalijusi – viena jos dalis godžiai laikosi miesto gyvenimo su visomis jo galimybėmis, draugais, bendradarbiais, mylimaisiais, o kita įsisiurbusi į šituos miškus ir laukus kaip naujagimis į savo motiną. Mieste beveik nuolat ilgisi tėviškės, o atvykusi čia iš karto ima norėti atgal į miestą.

Šiandien jai būtinai reikia išsirekti, nes viskas taip ir liks. Tas jos dvigubumas, tas jos susijaukimas, į kurį ji bijo išžiūrėti – ten tiek visko prisirinkę, prisimazgę, kad tikrai bausi rasti kokią gyvatę...

Bet kurgi akmuo?..

Staiga ji pasielgia visai ne kaip mano Elmė – žvilgsnis užkliūva už dviračio krepšelyje numestų „Karvutė“. Negalvodama ištisia ranką ir paima vieną, išsivynioja, pyktelėdama ant lipnaus popierėlio, atsargiai atsikanda ir įsiklauso, kas bus. Ogi saldainis pats saldinausias – toksai, kokio trokšta visi vaikai. Likutį ji susigrūda į burną ir karštingai išsivynioja antrąjį. Taip saldu, kad neįmanoma tverti. Buteliuką su vandeniu vėl patinęjo pasiimti, o kaip dabar būtų pravertęs. Ji apsidairo. Aha, dar yra mėlynių – puiku. Pasilenkusi nusiskina ir įsimeta kelias į burną, kad užmuštų neapsakomą saldumą... Ir nejučia išitraukia mėlyniauti, tiesiog nebegali sustoti, didžiulės, sultingos uogos lyg kokios akutės žvelgia į ją laukdamos, kol jas nuskins ir suvalgys. Ir ji skina, valgo, nepakeldama galvos vis pertūpia į naują mėlynojų salelę, tarytum nejučia patekusi į kitą laiką, kitą būvį – ramų, susikaupusį, kai visa esi tiktai čia...

Taip bemėlyniaudama kakta ir atsitrenkia į tą savo akmenį.

Štai jis. Tik siauras takiukas, atšakodavęs nuo pagrindinesnio, užaugęs; matyt, nebeliko kas jį išmina. Todėl ir nepažino, nerado, kaip nusukti pas ak-

menį. O šis toks sumazėjęs, sumenkęs, nugaros ketera ir smaila uodega, pritūpusi kiaušini, apaugusios žaliu samanų kailiu. Elmė atsimena dienas, kai vien dėl šito akmens dinosauro kaukydavo mamą išeiti miškan. Jis atrodė toks stebuklingas, magiškas, tik apsimetantis negyvas – o iš tiesų dar ir kaip gyvas. Elmė žinojo, kad jis jos laukia, labai tikrai buvo sau tą pasakiusi. Jos galvoje gyvavo šimtai akmens dinosauro kasdienybės istorijų. Ji netgi žinojo, kas gyvena kiaušinyje, tiksliai regėjo, kaip atrodo dinosauro lėliukas. Kaip jis žaidžia, kaip siaučia, it kačiukas gaudydamas savo uodegėlę. Girdejo jo cypsintį balselį, tokį silpną ir gailų, kad širdis spurdėdavo iš noro jį globoti ir ginti. Regėdavo, kaip tame kiaušinyje jis užmiega, įsitaisęs mažoje lovelėje su išpjauta širdelė galvūgalyje, kaip rytą pabudęs išgeria šilto pieno iš mažyčio molinio ašotėlio ir net padaro mažą žalią kakutį, visai nebaurų, panašų į salotinių vikšrą. Turbūt prieš dešimt metų jį buvo prie šito akmens. Tada, kai netyčia pratrūko labai rėkti; akmuo jai padėjo pajusti, kad jau dabar viskas; išlaisvino, traukte ištraukė jos riksmą kaip kokius pūlius.

Elmė nurenka nuo akmens sausius beržo lapelius, paglosto kaip gyvą, truputį nustebusi, kad nieko nejaučia. Priglaudusi delną prie samanų mėgina užmegzti su juo tą primirštą magišką ryšį, vildamasi, kad jis sudirgins jos širdį kaip pirštas, kurį kiši į gerkle norėdamas išsivemt. Tačiau nieko tokio nevyksta. Akmuo tėra ak-

muo.

Tada ji atsistoja, pamėgina prisiminti visa, kas ją taip slegia, gniuždo ir gąsdina, visa, kas dusina ir nepaleidžia, kame nebemato prasmės. Sukaupti viską į vieną vidinę masę, pausti jos nepakeliamumą. Ji didina sąvyje slėgį, tankiai alsuoja, mėgina iškviesti riksmą, dešimtį metų kaupimą, nešiota, taupyta šitai štai akimirkai, skraidintą tūkstantį kilometrų.

Ir staiga supranta, kad riksmo joje nebėra.

Jo vietoje – vėsi ramybė, kurios paviršių retyškiais perliežia švelni graudulio bangelė.

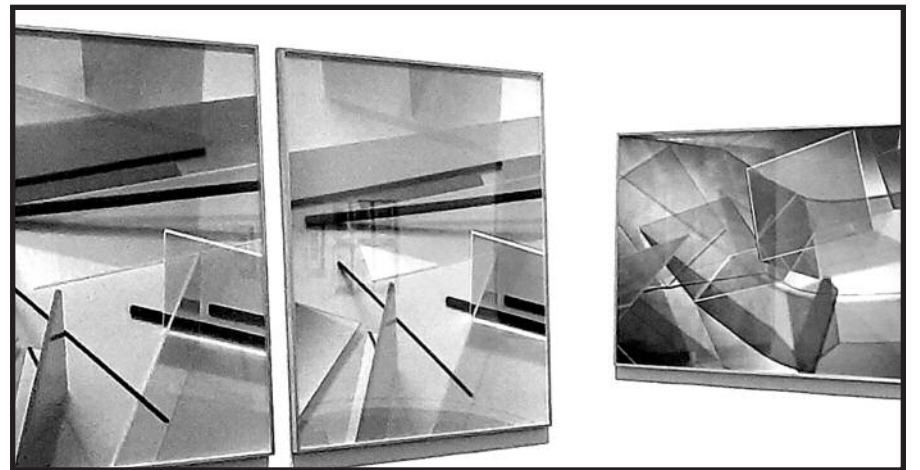
Kur dingo riksmas?.. Kodėl?..

Koks dabar skirtumas, kai ant širdies taip ramu.

Kitą akimirką ji pajunta, kad yra atrišta nuo šių vietų. Šitų pačių brangiausių, kurių nesiliaudavo ilgėtis net į jas sugrįžusi. Viskas. Kažkas joje atsirišo, ir visa žemė, maitinusi ją ir savinusi, ir slėgusi, pajudėjo per žingsnį tolyn, duodama erdvės naujai įkvėpti. Daryk, ką nori, eik, kur nori. Pasaulyje yra taip daug įvairiausių vietų, kuriose gali būti laiminga ir susikurti namus todėl, kad išmokiau tave, kas yra namai...

Ji atsidūsta, pripildyta šito visiškai naujo deguonies. Prispaudžia mėlynėmis ištepliotą delną prie lūpų; iš nuostabos, kad visa tai vyksta. Pajunta, kad dabar jau gali išsiverkti. Tyliai, paprastai ir dėkingai, kaip verkia laimingas žmogus, nuo kurio nuimta didžiulė našta.

Barbaros Kasten kūryba

Barbaros Kasten parodos fragmentai.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Atkelta iš 5 psl.

Šios parodos kuratorė kuratorė Agnieszka Pindera teigė, jog kai Barbara dažė sizalio pluoštą ir sukūrė nuostabias trimates figūras, jas eksponavo skulptūrų galerijoje Varšuvoje 1972 metais. „Mums pasisekė, kad dabar parodoje turime vieną iš tų skulptūrų. Paroda prasideda jos santykiu su Lenkija. Taip pat parodome, kaip keičiasi Barbaros suvokimas, ką ji nori daryti toliau. Tai buvo paskutinės jos sukurtos skulptūros, vėliau ji perėjo prie fotografijos“, – pasakoja kuratorė.

Menininkė Kaune pasakojo, kad Vokietijoje ji susidomėjo Bauhauzo architektūra, ilgai dirbo be fotoaparato – naudojo fotogramą, kai abstraktus fotografijos vaizdas kuriamas apšviečiant daiktus, išdėliotus ant šviesai jautraus foto popieriaus.

„Nenaudojau fotoaparato galbūt iki devintojo dešimtmečio pradžios, kai 'Polaroidas', momentinis fotoaparatas, leido akimirksniu pamatyti tai, ką fotografuojate. Niekada nelankiau jokių fotografijos pamokų. Tobula, kad galima mąstyti ir tapyti, ar mąstyti ir fo-

tografuoti kaip tapytojui. Taip pradėjau fotografuoti“, – prisimena B. Kasten.

„Ji visą laiką buvo prie svarbiausių meno sričių ir jų kūrėjų, ir ji viena iš tų antologinių modernistinio meno kūrėjų Amerikoje. O čia, šioje Europos dalyje mes ją tik pradėdame pažinti“, – teigė Nacionalinio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muziejaus generalinė direktorė Virginija Vitkienė, laukdama šios amerikiečių menininkės darbų parodos Kaune.

